

Åkær i Thy	Ansvarlig	rrgn
	Oprettet	06-12-2021
Projekt: 8746 Jordfordeling - Danmarks største puslespil	Side	1 af 5

Naturpotentiale ved Åkær i Thy

Projektområdet udgøres af områderne beliggende langs Hvidbjerg Å. Området afgrænses mod nord af Ovesø og mod syd af udløbet i Ørum Sø. Mod nord udgøres området af et stort fladt lavbundsområde kaldet Åkær. Syd for Åkær dannes en smallere ådal inden Hvidbjerg Å løber ud i Ørum Sø.

Området langs Hvidbjerg Å er omfattet af Natura 2000-området Hvidbjerg Å, Ove Sø og Ørum Sø. I største delen af projektområder, er det dog kun selve åen og nogle enkelte kortlagte naturtyper, der er omfattet af Natura 2000 udpegningen. I området er der bl.a. kortlagt naturtyperne rigkær, kildevæld og hængesæk. Alle de naturtyper, der er beliggende inden for projektområdet, er kortlagt med en moderat naturtilstand. Ud over habitatnaturtyperne er der også registreret en del områder, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 som naturtyperne enge, moser og overdrev. Derudover udgøres projektområdet af store arealer med permanent græs og arealer i almindelig omdrift.

Thisted Kommune har igangsat en forundersøgelse, der skal belyse om det vil være muligt at gennemføre et lavbundsprojekt, der har til formål at mindske CO₂ udledningen fra arealerne. Et lavbundsprojekt, der etableres ved at genetablere de naturlige hydrologiske forhold ved at sløjfe de interne dræn og grøfter, kan give et godt grundlag for en positiv naturudvikling. Der er dog vigtige afvandingsmæssige interesser i Hvidbjerg Å, da det har et meget stort opland, som afvandes og der er meget lidt fald på åen. Der er derfor grænser for, hvor meget vandstanden i åen kan hæves. Ved at gennemføre et projekt i området, er der et stort potentiale for at lave et stort sammenhængende naturområde, som kan understøttes af en effektiv naturpleje i form af ekstensiv afgræsning.

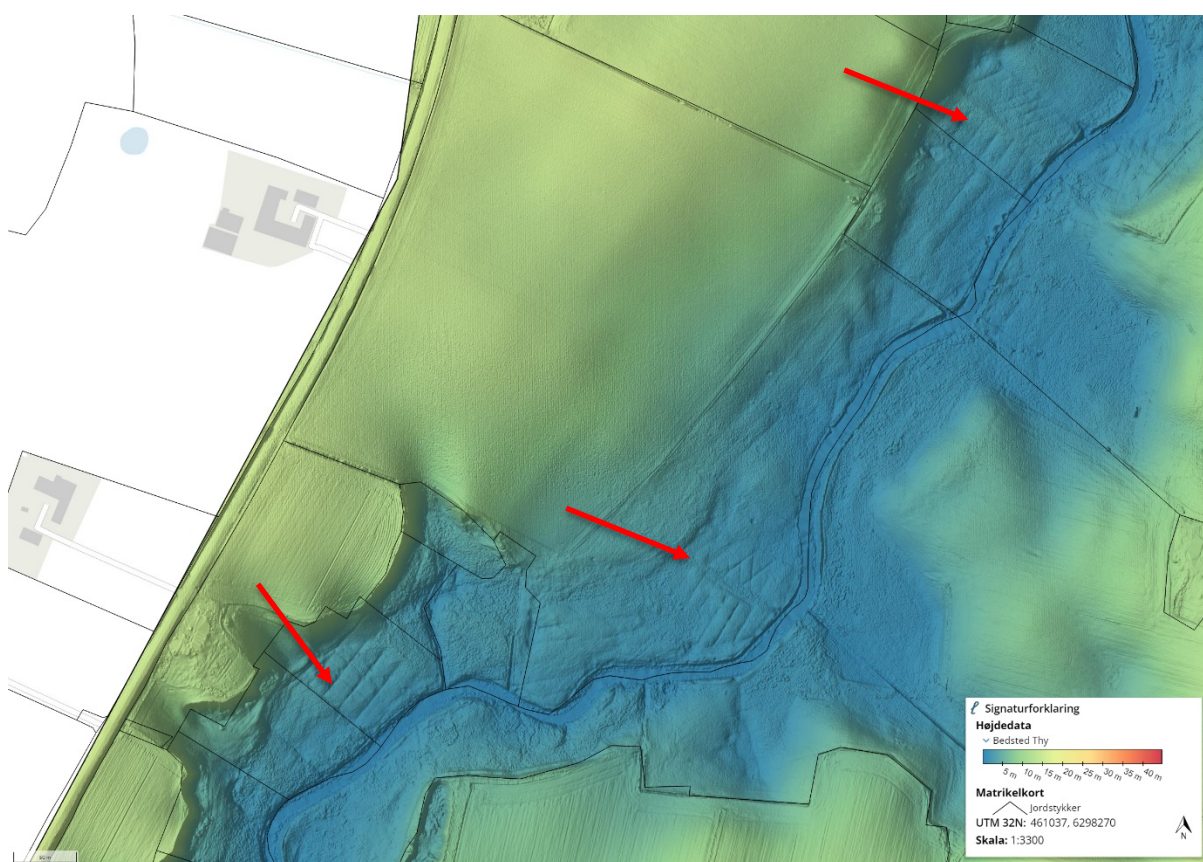
Figur 1: Udsigt ud over det store flade lavbundsareal i den øvre del af projektområdet ved Åkær.

Genopretning af rigkær

Det er særligt vigtigt at forbedre hydrologien i de eksisterende rigkær og undersøge muligheden for, om naturtypen rigkær kan udvikle sig på andre steder – eksempelvis hvor tidligere rigkær er blevet drænet væk.

Rigkær er på Europæisk plan en prioriteret naturtype. Ved seneste afrapportering til EU i 2019 er naturtypen rigkær vurderet til at have en stærkt ugunstig bevaringsstatus i Danmark. Der er tegn på en yderligere forværring af tilstanden siden seneste afrapportering i 2013. De vigtigste påvirkningsfaktorer er fravær af græssende dyr, næringsbelastning, afvanding og andre ændringer af naturlig hydrologi¹.

Flere steder i ådalen er det tydeligt, at engene er drænet. Anvender man på terrænmodellen (Scalco Live) viser drænsystemerne sig i små terrænforskelte flere steder på overfladen. Det gælder eksempelvis på matr. nr. 23b, 29b og 32c Ørum By, Ørum som det fremgår af figur 2. Det vil være oplagt at afbryde disse dræn og grøfter og gendanne muligheden for at vandet kan strømme igennem tørvten, så man opnår det bedste grundlag for at gendanne rigkær.

Figur 2: Højdemodelen fra Scalco live viser tydeligt, at der er flere drænsystemer i engene i ådalen. De mest tydelige er angivet med rød pil.

Rigkær er karakteristiske ved et højt grundvandsniveau som typisk ligger 10-20 cm under terrænniveauet. Rigkær er følsomme over for dræning, da en sænkning af grundvandsspejlet kan medføre mineralisering af tørvten og dermed en næringsstoffrigivelse². Samtidig er rigkær også følsomme overfor oversvømmelser – særligt med næringsrigt overfladevand. Mange af de plantearter, som er tilknyttet rigkærene har en høj dødelighed ved stres forårsaget af oversvømmelser³. Det er derfor en balancegang at sikre naturtypen rigkær, når man ændrer på vandstandsforholdene i et område. Man skal gerne opnå en situation, hvor grundvandet står højt, men hvor vandet kan løbe igennem tørvten og ned til vandløbet, uden at der opstår længere perioder med oversvømmelser.

For at sikre en positiv naturudvikling i området er det vigtigt, at skabe et grundlaget for en effektiv naturforvaltning i området. Det gøres mest effektivt ved afgræsning. Hvis arealet fremadrettet skal kunne

afgræsses, er det vigtigt at området arronderes, så det er muligt at medtage nogle højereliggende arealer i projektet. Er det ikke muligt at lave en tilfredsstillende arrondering igennem et lavbundsprojektet, er det værd at holde øje med, om der kommer en ny ordning til sammenbinding af naturarealer. I 2020 var det sidste år, hvor man kunne få tilskud til at udtage landbrugsarealer til udlægning af natur i tilknytning til kortlagte overdrev, rigkær og kilder i Natura 2000 områder igennem ordningen om tilskud til sammenhængende arealer i og i tilknytning til Natura 2000-områder.⁴

Thisted Kommune deltager i et Life projekt kaldet Rigkilde Life, hvor et af de udpegede projektområder er området langs Hvidbjerg Å⁵. Et af udfordringerne i projektet er, at det kun kan gennemføres inden for Natura 2000 afgræsningen. Da Natura-2000 udpegningen kun dækker selve åen og nogle små udpegninger med rigkær er det svært at udvide arealet med rigkær og medtage højereliggende arealer i projektområderne. Der er lavet en enkelt forundersøgelse med henblik på genopretning af rigkær i området, men der er ikke lavet aftaler med lodsejerne om at gennemføre projektet⁶. Der kan derfor være et stort potentiale i at gennemføre et lavbundsprojekt og jordfordelingsprojekt, som potentielt set vil kunne omhandle genopretning og udvidelse af rigkær.

Effektiv forvaltning med ekstensiv afgræsning

Jo større og mere varieret et projektområde kan laves jo mere effektiv naturforvaltning kan der foretages. Den mest effektive naturforvaltning vil ofte være en helårsgræsning med lavt dyretryk og uden tilskudsfodring⁷. Det kræver store og varierede naturarealer. På områder med et højt lerindhold kan helårsgræsning være en udfordring, da det kan være svært for dyrene at finde veldrænede arealer, der ikke trædes op. Kan helårsgræsning ikke gennemføres, kan der i stedet arbejdes for at forlænge græsnings-sæsonen så meget som muligt og holde et lavt dyretryk, så der ikke sker overgræsning om sommeren. Ifølge kort over jordbundstyper i området er de arealer, som ikke er tørv, hovedsageligt lerblandet sandjord, hvor helårsgræsning burde være muligt.

I dag er der græsning på flere mindre områder inden for projektområdet. Alle de landmænd inden for projektområder, der i dag søger tilskud via plejegræs-ordningen kombinerer tilskuddet med grundbetaling, da det giver det bedste økonomiske udbytte. Det indebærer at støttebetingelserne skal være opfyldt. Mere end 50 % af plantedækket skal fremstå afgræsset og under 40 cm i højden senest 25. oktober. Arealet skal fremstå synligt afgræsset, og dyrene skal have græsset jævnt fordelt på hele arealet.

For at være sikre på at overholde støttebetingelserne bliver arealerne ofte afgræsset intensivt i løbet af sommeren. Når græsningen er færdig spises blomsterne, der skal understøtte insektlivet. De arealer, som ikke kan opfylde kravene til grundbetaling, bliver slet ikke afgræsset, og resultatet er en kombination af naturarealer der enten afgræsses for hårdt eller slet ikke.

Et eksempel på dette ses på nedenstående fotos fra den sydlige del af projektområdet, hvor de tørre arealer er græsset hårdt ned, men hvor de våde arealer med rigkær og kildevæld er hegnede fra, så dyrene ikke har adgang til dem.

Niels Peter Pedersen en af de landmænd, der har græssende kreaturer i den nordlige del af området. Han har besætning med limousine, som i dag afgræsser både naturarealer og arealer med permanent græs. Hvis det skal lykkes at forvalte arealerne effektivt i forhold til biodiversitet, vil det være nødvendigt at arealerne afgræsses med en mere ekstensiv race. Hvis der fortsat skal være økonomi i afgræsningen skal indtægten i højere grad komme fra støtte til naturpleje frem for kødproduktion. Niels Peter er ikke afvisende for at omlægge bedriften til en mere ekstensiv race, hvis det er muligt at se et økonomisk perspektiv i omlægningen. Der skal ligeledes være god tid til gennemføre en fornuftig omlægning og der skal være en langsigtet sikkerhed for investeringen.⁸ Det er tvivlsomt om de nuværende støtteordninger til naturpleje vil kunne opfylde de betingelser. Dog kunne det være interessant at regne på hvilke økonomiske muligheder, der kunne være for naturplejere i området, hvis der i fremtiden kan afgræsses på

større arealer og hvis der kan laves en artikel 32 undtagelse på arealerne, så der udbetales grundbetaling uden at kravene til grundbetaling skal overholdes.

Figur 3: Område hvor de tørre arealer afgræsses hårdt, mens de våde arealer ikke afgræsses.

Konklusion

- Der er store muligheder for at udvikle naturværdierne i området.
- Udtagning af landbrugsarealer og omlægning til natur, giver mulighed for udvikling af større og mere robuste naturarealer
- Området forvaltes mest optimalt med ekstensiv afgræsning med racer, der er egnet til afgræsning i våde naturarealer. I forhold til dyrevelfærd er det væsentligt at der indgår tørre arealer i indhegningen. Området er muligvis egnet til ekstensiv helårsgræsning uden tilskuds fodring med robuste racer, hvis der medtages tilstrækkelige højjordsarealer i projektet.
- Der er i området stort potentiale for at genoprette og udvide arealet med rigkær. Det er vigtigt at erfaringer og undersøgelser fra projektet Riggilde Life inddrages i projektet.

Litteratur:

1. Jesper Fredshavn, Bettina Nygaard, Rasmus Ejrnæs, Christian Damgaard, Ole Roland Therkildsen, Morten Elmeros, Peter Wind, Liselotte Sander Johansson, Anette Baisner Alnøe, Karsten Dahl, Erik Haar Nielsen, Helle Buur Pedersen, Signe Sveegaard, Anders Galatius & Jonas Teilmann. 2019. Bevaringsstatus for naturtyper og arter – 2019. Habitatdirektivets Artikel 17-rapportering. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 52 s. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 340 <http://dce2.au.dk/pub/SR340.pdf>
2. Baattrup-Pedersen et al. 2011. Stream characteristics and their implications for the protection of riparian fens and meadows. *Freshwater Biology* 56, 1893–1903

3. Garssen et al. 2017. *Effects of increased flooding on riparian vegetation: Field experiments simulating climate change along five European lowland stream*. *Glob Change Biol* 23, 3052–3063
4. Miljøstyrelsen [Tilskud til sammenhængende arealer i og i tilknytning til Natura 2000 områder \(mst.dk\)](#)
5. <https://www.rigkildelife.dk/>
6. Mathilde Boesen, Thisted Kommune- personlig kommentar
7. Fløjgaard, C., Bladt, J. & Ejrnæs, R. 2017. *Naturpleje og arealstørrelser med særligt fokus på Natura 2000 områderne*. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 58 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 228.
<http://dce2.au.dk/pub/SR228.pdf>
8. Niels Peter Pedersen personlig kommentar

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug